

Frágangur og flutningur á líki einstaklings sem látist hefur með COVID-19

Veiran sem veldur COVID-19 heitir SARS-CoV-2 en hún sýkir slímhúð í nefi, koki og lungum en hefur einnig greinst í blóð- og hægðasýnum.

Meginsmitleið veirunnar er með dropum og úða úr öndunarvegi sem lifandi sýktir gefa frá sér við tal, hósta og söng og ósýktur andar að sér. Droparnir hníga á nálægt yfirborð og smitefni getur haldist virkt á sléttu hörðu yfirborði í allt að 3 daga ef það er ekki þrifið með sápuvatni og sótthreinsað á eftir.

Snertismit

Smithætta af COVID-19 við meðhöndlun líkama einstaklings sem hefur verið með sjúkdóminn við andlát er talin lítil og ekki vitað um nein tilvik í heiminum þar sem hefur orðið vegna meðhöndlunar líka. Þar sem veiran getur haldist virk á yfirborði gæti smithætta helst stafað af:

- Beinni snertingu við mannvistarleifar eða líkamsvessa þar sem veiran er til staðar.
- Beinni snertingu við hluti eða umhverfi sem gætu verið mengaðir af veirunni.

Vegna þessa er ráðlagt að nota hlífðarbúnað þegar líkið er meðhöndlað við andlátið. **Hættan á að dropar eða úði komi upp úr vitum hins látna við hefðbundna meðhöndlun er talin lítil.**

Frágangur á dánarbeði þar sem var COVID-19 smit

Þeir sem taka þátt í frágangi strax eftir andlát fyrir flutning er oftast heilbrigðisstarfsfólk sem er þjálfað í frágangi látinna. Hætta á smiti felst í beinni snertingu við líkamsvessa og hluti eða yfirborð í umhverfi hins látna sem gæti verið mengað.

Gengið er frá líkinu á hefðbundinn hátt með þvotti og snyrtingu, slöngur og íhlutir fjarlægðir og viðeigandi umbúnaði komið fyrir (leki fyrirbyggður) en þeir sem annast verkið eru í hlífðarbúnaði; með andlitsgrímu, hlífðargleraugu/andlitsskjöld, í einnota hönskum og síðerma hlífðarsloppi.

- Merkið og sveipið líkið samkvæmt venju og flytjið í kælda líkgeymslu eins fljótt og hægt er.
- Ekki að setja líkið í líkpoka því ekki er smithætta frá líkinu eftir frágang.
- Lofta vel út og hleypha fersku lofti inn í herbergið.
- Þrifa dánarbeð og umhverfi með sápuvatni og sótthreinsa eftir þrifin með veirudrepandi sótt-hreinsiefni (t.d. klórblöndu, virkon eða öðru sambærilegu). Þeir sem annast þrifin eiga að vera í hlífðarbúnaði (með skurðstofugrímu, hlífðargleraugu, hanska og í hlífðarsloppi/svuntu).
- Lín fer í venjulegan þvottapoka eða beint inn í þvottavél og þvegið með hefðbundnum hætti.
- Rusl sem fellur til við frágang líks má fara í venjulegt rusl.

Líkpokar

- Hefðbundinn umbúnaður líks (línlok og líkklæði) og líkkistur rjúfa snertismitsleið.
- Líkpoka er ekki þörf þegar um COVID-19 er að ræða.
- Aldrei ætti að nota líkpoka nema nauðsyn krefji vegna sóttvarna við lífshættulega smitsjúkdóma t.d. veiruhitabeltissótta s.s. ebóla.
- Mikilvægt er að hafa í huga að notkun líkpoka getur valdið miklum áhyggjum og tilfinningalegum skaða hjá aðstandendum og því ætti að forðast óþarfa notkun þeirra.

Geymsla og undirbúningur líksins fyrir greftrun eða bálför

- Líkið er flutt og geymt á hefðbundinn hátt í líkhúsi í þar til gerðum kæli. Þeir sem handleika það eiga að vera í hefðbundnum hlífðarbúnaði (hönskum og svuntu/hlífðarsloppi).
- Líkið á alls ekki að vera í líkpoka en hafi líkið verið sett í líkpoka á dánarbeði er pokinn opnaður sem fyrst og líkið tekið úr honum.
- Líkið er snyrt og klætt í líkklæði en viðhafa við það almenna smitgát og hefðbundin vinnubrögð. Sá sem annast verkið á að vera í hlífðarbúnaði við verkið; einnota hönskum og svuntu/hlífðarsloppi.
- Syrgjendur mega bæði sjá og snerta líkið án nokkurra sérstakra varúðarráðstafana.
- Ekki er mælt með að lík einstaklings sem látist hefur úr COVID-19 sé smurt en sé það gert þá þarf vel þjálfað starfsfólk til þess og þarf það að fylgja vel öllum smitgátarreglum.
- Líkið má jarða með hefðbundnum hætti eða með bálför.
- Allt starfsfólk líkhúsa og útfararstofa þarf að kunna að vinna samkvæmt grundvallarvarúð gegn sýkingum.
- Ávallt skal hafa góða loftræstingu í líkhúsum og viðhafa ítrasta hreinlæti.

Við krufningu einstaklings sem látist hefur úr COVID-19 (fer fram á Landspítala og Sjúkrahúsi Akureyrar)

- Krufningar fara ávallt fram í þar til gerðu húsnaði.
- Við krufningu, getur verið smithætta þegar úðamyndandi aðgerðir fara fram og því eru strangari reglur um sóttvarnir.
- Ítrasti hlífðarbúningur þarf að vera til staðar ásamt viðeigandi aðstöðu til að klæðast í og úr og hreinlætisaðstaða fyrir starfsfólk; starfsklæðnaður til að klæðast undir hlífðarbúningi, veiruheld gríma, augn- og andlitshlíf, síðerma vatnsheldur hlífðarsloppur og þar til gerðir skór.
- Öll áhöld og yfirborð þarf að vera hægt að smúla, þvo og sótthreinsa.
- Halda fjölda starfsfólks sem er viðstatt í lágmarki.

Heimildir

- [Reglugerð um meðferð og flutning líka](#)
- [Verklagsreglur sóttvarnalæknis um flutning og meðferð líka](#)
- World Health Organization. [Infection prevention and control for the safe management of a dead body in the context of COVID-19](#): Interim guidance, 4 Sept. 2020.
- European Centre for Disease Prevention and Control (ECDC). [Considerations related to the safe handling of bodies of deceased persons with suspected or confirmed COVID-19](#). Technical report March 2020.
- National Collaborating Centre for Environmental Health. Field inquiry: COVID-19 risks from handling the deceased, February 15, 2021. https://ncceh.ca/sites/default/files/Field%20Inquiry%20-%20COVID_19%20risks%20to%20deathcare%20occupations_Feb%202021_EN_Final.pdf
- NHS. Northhamptonshire Healthcare NHS Foundation trust. Care of the deceased patient within infection control, August 2021. <https://www.nhft.nhs.uk/download.cfm?doc=docm93ijm4n1413>